

Вядомы вучоны, педагог і грамадскі дзеяч
(Да 95-годдзя з дня нараджэння Іларыёна Мяфодзьевіча Ігнаценкі).
Георгій Карзенка,
доктар гістарычных навук

Міхаіл Смальянінаў,
кандыдат гістарычных навук

Сяргей Траццяк,
кандыдат гістарычных навук

Нарадзіўся Ігнаценка Іларыён Мяфодзьевіч 28 снежня 1919 г. у вёсцы Дамамеркі Рэчыцкага павета Гомельскай губерні ў сялянскай сям’і. Пасля заканчэння ў 1939 годзе Клімавіцкага сельскагаспадарчага тэхнікума ён быў накіраваны па размеркаванню ў Амурскую вобласць. А ўжо ў лістападзе таго ж года прызваны на ваенную службу на Ціхаакіянскі флот. У суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны змагаўся супраць ворага ў складзе Каспійскай і Азоўскай ваенных флатылій, на Чарнаморскім флоце, прымаў удзел у баях за вызваленне Каўказа.

Пасля вызвалення Крыма ад нямецка-фашыстскіх захопнікаў І.М. Ігнаценка быў накіраваны парторгам службы сувязі і нагляду ў Еўпаторыю, а праз год – парторгам асобнага інжынернага батальёна Чарнаморскага флоту ў Севастопаль. У 1944 г. на гарадской партыйнай канферэнцыі ён быў абраны членам Севастопальскага ГК партыі.

Праз доўгіх 10 год у 1947 г., Іларыён Мяфодзьевіч вярнуўся на родную Гомельшчыну і быў прызначаны інструктарам Гомельскага абкама КП (б) Б, потым накіраваны ў Ленінград на аднагадовыя курсы Пракуратуры СССР, якія з адзнакай скончыў у 1948 г., і працаваў пракурорам у Гомелі.

Але імкнуўся да ведаў, цікавасць да гісторыі роднага краю прывялі яго ў гістарычную навуку. У 1950 г. І.М. Ігнаценка экстрэнам з адзнакай вытрымаў дзяржаўныя іспыты на гістарычным факультэце Гомельскага педінстытута імя В.П. Чкалава і ў гэтым жа годзе паступіў у аспірантуру Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У.І. Леніна. Невыпадкова ім была выбрана тэма кандыдацкай дысертацыі “Барацьба за аднаўленне сельскай гаспадаркі Гомельскай губерні (1921–1925 гг.)”, якую ён паспяхова абараніў у 1953 г.

Навукова-педагагічную дзейнасць Іларыён Мяфодзьевіч пачаў у 1950 г. у якасці старшага выкладчыка Гомельскага педагагічнага інстытута і вячэрняга Універсітэта марксізму-ленінізму пры Гомельскім гаркаме КП (б) Б, а з 1953 г. – кафедры гісторыі СССР Белдзяржуніверсітэта імя У.І. Леніна. Тут праз два гады яму было прысвоена вучонае званне дацэнта. Дыяпазон яго навуковых даследаванняў пашыраўся, рос вопыт адносін са студэнцкай аўдыторыяй. У 1953 – 1956 гг. камуністы ўніверсітэта абралі І.М. Ігнаценку сакратаром сваёй партыйнай арганізацыі.

У 1955–1956 гг. Іларыён Мяфодзьевіч знаходзіўся ва ўрадавай камандзіроўцы ў Венгерскай Народнай Рэспубліцы, дзе загадваў кафедрай гісторыі СССР Інстытута імя У.І. Леніна ў Будапешце. Пасля вяртання ў Мінск у 1956 – 1958 гг. ён узначаліваў кафедру гісторыі СССР БДУ імя У.І. Леніна і адначасова з’яўляўся сакратаром партыйнай арганізацыі ўніверсітэта. На гэтай пасадзе раскрыліся арганізацыйныя і інтэлектуальныя здольнасці І.М. Ігнаценкі.

Партыйнае кіраўніцтва рэспублікі і горада звярнула ўвагу на адукаванага, энергічнага і прынцыповага лідэра ўніверсітэцкіх камуністаў. У 1958 г. Іларыёну Мяфодзьевічу прапанавалі пасаду сакратара Мінскага гаркама КПБ па ідэалагічнай рабоце. Але партыйная дзейнасць яго не задавальняла і ў 1960 г. ён зноў вярнуўся ў БДУ імя У.І.Леніна, працаваў дэканам, загадваў кафедрай гісторыі дзяржавы і права, выбіраўся сакратаром парткама БДУ, з’яўляўся членам Ленінскага РК і Мінскага ГК КПБ, працягваў займацца педагагічнай і навукова-даследчай працай. Вынікам гэтай напружанай дзейнасці вучонага з’явілася напісанне і выданне ў 1962 г. буйной манаграфіі “Беднейшее крестьянство – союзник пролетариата в борьбе за победу Октябрьской революции в Белоруссии (1917–1918 гг.)”, а ў 1964 г. – абарона доктарскай дысертацыі.

І.М. Ігнаценка заўсёды дзейнічаў з высокім пачуццём асабістай адказнасці за даручаную справу, глыбокім пазнаннем праблем гістарычнай навукі, вызначаў шляхі іх вырашэння. Стыль яго дзейнасці з калектывам уключаў дзелавы падыход, стварэнне здоровага творчага мікраклімату, узаемнай патрабавальнасці, адказнасці. Ён не замыкаўся ў рамках выключна навуковай працы, адначасова дзейнічаў як педагог. У 1966 г., калі вучонаму было прысвоена званне прафесара, яго імя ўжо было добра вядома, як у нашай рэспубліцы, так і за яе межамі.

У 1966 г. партыйнае кіраўніцтва краіны выказала давер І.М. Ігнаценку ўзначаліць Інстытут гісторыі партыі пры ЦК КПБ. У 1969 г. агульны сход АН БССР выбраў яго членам-карэспандэнтам Акадэміі навук БССР, а з мая таго ж года ён быў прызначаны дырэктарам Інстытута гісторыі АН БССР. Тут ён правёў велізарную работу па вызначэнню напрамкаў гістарычных даследаванняў, іх планаванню і выкананню. Яго высокі аўтарытэт вучонага і кіраўніка ў спалучэнні з дзелавым падыходам да выканання пастаўленых задач спрыялі стварэнню здоровага маральна-псіхалагічнага клімату ў калектыве, мабілізоўвалі на плённую працу. Пад кіраўніцтвам І.М. Ігнаценкі і яго асабістым аўтарскім і рэдактарскім удзеле была падрыхтавана і выдадзена буйная абагульняючая праца “Гісторыя Беларускай ССР” у пяці тамах. У 1974 г. вучоны быў абраны ў правадзейныя члены Акадэміі навук БССР.

Кола яго навуковых інтарэсаў значна пашырылася. Ён аўтар змястоўных раздзелаў у шэрагу буйных калектывных даследаванняў, выдадзеных у рэспубліцы і за яе межамі, навуковы рэдактар, патрабавальны рэцэнзент гістарычных прац. У шырокім спектры з’яў, даследуемых гісторыкамі ў гэты перыяд, важнае месца адводзілася вывучэнню барацьбы

беларускага народа супраць нямецка-фашыстскіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны. Партыйнае кіраўніцтва рэспублікі паставіла перад вучонымі-гісторыкамі задачу падрыхтаваць фундаментальную працу аб гераічным ратным і працоўным подзвігу непакорнага беларускага народа. У сувязі з гэтым у 1975 г. І.М. Ігнаценка быў зноў прызначаны дырэктарам Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ і кіраўніком аўтарскага калектыву трохтомнай працы “Всенародная борьба в Белоруссии против немецко-фашистских захватчиков в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 – июль 1944 гг.)”, які быў выдадзены ў першай палове 80-х гадоў і атрымаў шырокую вядомасць у нашай краіне і далёка за яе межамі.

Выканаўшы пастаўленую задачу, у 1980 г. Іларыён Мяфодзьевіч зноў вярнуўся ў Інстытут гісторыі АН БССР, дзе потым працаваў больш за 20 год – да 1992 г. загадчыкам сектара (аддзела), потым галоўным навуковым супрацоўнікам, саветнікам пры дырэкцыі інстытута. Гэты перыяд дзейнасці акадэміка быў найбольш плённы. Вызваліўшыся ад цяжару адміністрацыйнай працы, ён усе свае намаганні сканцэнтравваў на навукова-даследчай дзейнасці. У гэтыя гады адна за другой былі ім падрыхтаваны і выдадзены 6 манаграфій і шэраг грунтоўных раздзелаў у калектывных працах “История рабочего класса Белорусской ССР” у чатырох тамах, “Нарысы гісторыі Беларусі” у двух частках, артыкулы ў зборніках, журналах, энцыклапедычных выданнях і перыядычным друку.

Дыяпазон навуковых інтарэсаў акадэміка І.М. Ігнаценкі быў шырокі і разнастайны. Няма такой праблемы ў беларускай гісторыі XX ст., у распрацоўку якой ён не зрабіў бы свой уклад. Аднак гісторыя рэвалюцый і ўстанаўлення Савецкай улады на Беларусі, гісторыя грамадзянскай вайны і замежнай ваеннай інтэрвенцыі, нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва з’яўляліся прыярытэтнымі ў яго навуковай дзейнасці.

Шмат часу, сіл і энергіі Іларыён Мяфодзьевіч аддаў падрыхтоўцы кадраў для гістарычнай навукі. Ён быў уважлівым, клапацівым, высокапрафесійным педагогам. Больш за 40 годоў ён займаўся педагогічнай працай у БДУ і іншых вышэйшых навучальных установах рэспублікі. Пад яго навуковым кіраўніцтвам і кансультаваннем было падрыхтавана і абаронена больш за 60 кандыдацкіх і 26 доктарскіх дысертацый. Ён падрыхтаваў пляду гісторыкаў, якія паспяхова працуюць у навуцы, культуры, іншых галінах. Фактычна Іларыён Мяфодзьевіч стварыў у Беларусі сваю гістарычную школу.

І.М. Ігнаценка быў актыўным палітычным і грамадскім дзеячам. Ён з’яўляўся членам ЦК КПБ, дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, сакратаром Мінскага гаркама КПБ, старшынёй Мінскага гарадскога праўлення, членам прэзідыума Рэспубліканскага і Ўсесаюзнага таварыства “Знание” і інш. арганізацый.

За мужнасць і адвагу, праяўленыя ў гады Вялікай Айчыннай вайны, самаадданую навукова-арганізацыйную, навуковую, педагогічную і грамадскую дзейнасць І.М. Ігнаценка ўзнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны 2-й ступені, медалямі “За оборону Кавказа”, “За победу над Германией

в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.”, трыма Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР, Ганаровай граматай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь, Ганаровай граматай Міністэрства вышэйшай адукацыі БССР, інш. узнагародамі.

Іларыён Мяфодзьевіч Ігнаценка пайшоў з жыцця 3 лютага 2002 г. Ён пакінуў надзвычай добрую памяць пра сябе як даследчыка, арганізатара навукі, навуковага кіраўніка і кансультанта. Добрая памяць аб ім жыве ў сэрцах яго вучняў і ўсіх тых, хто працаваў разам з ім.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ